

Sanskrit S.Y. B.A II/III

भाषातर- ३,४,५,८,९,१०,१६,१७,१८,१९,२२,२४,२५

परिच्छेद-

सदर्थ स्पष्टीकरण- १,२,६७,११,१२,१३,१४,१५,२०,२१

अश्वघोष

बुद्धचरिताची पार्श्वभूमी, तिसऱ्या सर्गाचे रसग्रहण

जीवन सत्य, राजमार्ग वर्णन, राजप्रासाद वर्णन

सिद्धार्थ कीवा गौतमबुद्ध, आत्मद्यान प्राप्ती

महानिष्क्रमण

समानार्थी-

नृपः- नरः, स्नेह- प्रेम, उत्पलः- कमलम्

पौरैः- जनाः, जरा-वार्धक्यम्, रिपुः- शत्रुः

व्याधिः-रोगः, स्थूलोदरः-बृहद्दोदर, लंबोदरः,

कृषपाण्डुगात्र-कृषः

unit I – semister selected passage from sanskrit texts

१.मन्त्रिदूतोत्पत्तिः तथा दुर्गवर्णनम् (मनुस्मृतिः)

२.प्रवहणविप्रर्ययमं(मृच्छकटिकतः)

३.शुकशिशुकथा (कादंबरीतः)

Unit II – select topics (Indian culture)-

१.पुरुषार्थाः

२.संस्काराः

३.आयुर्वेदः

४.खगोलशास्त्रम्

unit I – semister selected passage from sanskrit texts

१.समुद्रमन्थनकथा (मत्स्यमहापुराणतः)

२.धर्मसंवेगः (बुद्धचरिततः)

३.परिवर्तनानुसारिणी जीवनशैली(सुद्ध्याः उताहो अ

दया: इति सुधामूर्तिलिखितग्रन्थतः)

.प्राचीन-भारतीय-विद्यापीठानि-

२.समाजव्यवस्था-

पर्यावरणाविचाराः-वृक्षायुर्वेद सुरपाल

४.नगररचनाशास्त्रमंः- मानसोल्लासः समराडःगणसूत्रधारः

.प्राचीन-भारतीय-विद्यापीठानि-

२.समाजव्यवस्था-

पर्यावरणाविचाराः-वृक्षायुर्वेद सुरपाल

४.नगररचनाशास्त्रमंः- मानसोल्लासः समराडःगणसूत्रधारः

१०.पीतं ह्यनेनापि पयः—क्रमेण तनैव जशमुपेतः”॥

१६.इत्यूचिवान राजसुतः —रोगभयं प्रजानाम् ॥

१७.इदं च रोगव्यसनं —ये रोगभयैरमुक्ताः ॥

१८.निवर्त्यतां सूत —सङ्कुचतीव चेतः” ॥

१९.ततस्तथा गच्छति —कुमारश्च ददर्श नान्यः॥

२२. बुद्धीन्द्रियप्राणगुणैर्वियुक्तः— एष कोऽपि ॥

४-२५.इयं च निष्ठा नियता —ह्यध्वनि वर्तमानाः ॥

RTC

१.ततो नृपस्य निशम्य — योभ्यामाद्यापयामास विहारयात्रां ।

२.निपर्तयामास च राजमार्गं— इति मन्यमानः ॥

६.ततः कुमारो जरयाभिभूतं—निष्कम्पनिविष्टदृष्टिः ॥

क एष भोः सूत — विक्रियैषा प्रकृतिर्यदृच्छा” ॥

११. इत्येवमुक्ते चलितः स — सारथिरभ्युवाच ॥

१२. "आयुष्मतोऽप्येष वयःप्रकर्षो — चैवच्छति चैव लोकः" ॥

१३. अथापरं व्याधिपरीतदेहं — शौद्धोदनिस्तदगतदृष्टिरेव ॥

१४. "स्थूलोदरः श्वासचलच्छरिरः — नरः क एषः" ॥

१५. ततोऽब्रवीत् सारथिरस्य — कुतोऽस्वतन्त्रः ॥

२०. अथाब्रवीन्दाजसुतः स सूतं — विरुद्यते च

२१. ततः स शुद्धात्माभिरेव देवैः — वदीश्वराय

समानार्थी शब्द -

१. नृपः - राजा ।

२. जरा - मृत्यु ।

३. व्याधिः - रोगः ।

४. स्थूलोदरः - उदरः ।

५. नरः - पुरुषः ।

६. रिपु - स्मृती ।

७. पौरैः - प्रजा ।

८. आत्मजः - राजकुमार ।

९. उत्पलः - मणी ।

सन्धि -

- १.पयसश्च- वयसः+च ।
- २.योग्यामाद्यापयामास - योग्यं + आद्यापयामास
- ३.कृपाणाश्च - कृपाणा +च ।
- ४.इवांतरिक्षं - इवः +अंतरिक्षं
- ५.समान्तदभिवीक्ष्यमाण - समन्ताद + अभिवीक्ष्यमाणः
- ६.जरयाभिभूतं - जरया + अभिभूतं
- ७.तरैव - तै + एव
- ८.सारथिरस्य - सारथिः + अस्य ।
- ९.शक्तोऽपि - शक्तः + अपि ।
- १०.कुमारश्च - कुमारः + च ।
- ११.धीरोऽपि - धीरः + अपि ।
- १२.स्यादिह - स्याद + इह।
- १३.विहारभूमेर्न - विहार +भूमेः+न ।

One line (संस्कृतेन उत्तरत)

१. कुमारः कैः सह विहारितुम इच्छति?
- २.राजमार्गस्य शोभा कथम आसीत्?
- ३.वृद्धः कथम अदृश्यत्?
४. सारथेः नाम किम्?
- ५.भुद्धचरितस्य रचयिता कः?
- ६.व्याधिनाः पिडितः कथम अदृश्यत्?
- ७.छंदकः गौतम बुद्धाय कस्मिन् वने नयति?

८.शुद्धोदनराद्याः सिद्धार्थस्य कृते कति प्रासादाः निर्मिताः?/ते कथम आसन्?

९.सिद्धार्थस्य पितुः नाम किम्?

१०.मार्गे प्रप्रथमं सिद्धार्थेन कं दृष्टम्?

परिच्छेद-

१.अश्वघोष २.बुद्धचरिताची पार्श्वभूमी ३.तिसर्या सर्गाचे रसग्रहण ४.जीवन सत्य ५. राजमार्ग वर्णन ६.सारथी छंदक
७.राजप्रासाद वर्णन ८.सिद्धार्थ किंवा गौतम बुद्ध ९.आत्मद्यान प्राप्ती १०.महानिष्क्रमण.

Translation

तच्छ्रुत्वा —सदानवः समुद्रमंथन (८-९)।

प्रत्यङ्गहीना —द्वान्तरिक्षम् । बुद्धचरित

मया दीपावलीसमये —सखी गृहं गता ।

को भवान्तकं —निरचनः । समुद्र (१७-१८)

ततोऽ ब्रवीत सारथी —रोगभयंप्रजानं । बुद्धचरित

सा सविषादं प्रत्युत्तरं — उत्सव प्रतिक्षा आस्म ।

परिच्छेद -

पुराणवाङ्मय,अश्वघोष,सुधामूर्तिः।

RTC- ब्रह्मविष्णू

पुरस्कृत्य

तेतचैवमार्गे - बुद्धचरित

अस्माकं परिवर्तन पानभक्षणं —(पीतेविषदैवगयान)

मानसोल्लास नगररचना

कालकूट, शङ्करनामानि

शुद्धोदन,सखीरेपी जरावस्तूनी

दानवस्तूनि

समानार्थी -१.चन्द्रः -शशी ।

२.उत्पपलं - कमलम ।

३.विसमयं-आश्चर्यम ।

४.अश्वः-घोटकः ।

५.रिपुः-शत्रुः ।

A १.ततःशत सहस्रांशु—पाडुरंगस्तथा । समुद्रमंथनकथा ११-१२

२.प्रत्यंग हिना — राजप्रथस्यचक्रः । बुद्धचरित

३.संगीत समरिहस्य अनुभवः—करोमि इति । परिवर्तन जीवनशैली

४.भक्षयिष्यामि अहं भोगं—विगत ज्वराः ।

५.रूपस्य हन्त्री यसनं वदस्य —नामयथैश भग्नः ।

६.प्रथमा स्ववचन —अर्जितं भवति

Q.2 परिच्छेद- १.नालन्दा

२.गुप्तकालीन समाजव्यवस्था

३.वृक्षायुर्वेद

Q.3 RTC

A. १.अपरा एका शिरोवेदना ३.परि

२.भूसंवृताक्षः शिशिलानाताङ्गः किं विक्रियैषा प्रकृत्य इच्छा

B. १.ब्रम्हविष्णु पुरस्कृत्य गतास्ते शङ्करान्तिकं

२.अंतिमं वाक्यं मयि विस्मयजनयत

रिक्तस्थानानि पूरयत

१.ताः विक्ष्यन्ते महाभारते च --- च ।

२.ततो नृपस्य निशम्य भावं---- मनोस्थस्य पुत्रभिधानस्य ।

३.मन्थानं मन्दरं कृत्वा शेषनेत्रेण वेष्टितम् ।

४.विलम्बातिषये संजायते श्वशुरयोः निकटे निवासः श्रेयसकरः ।

५.ततोमृतं च --- सर्वभूतभयावहा । सुरभिः

(मन्थान, कृष्णकथासु, श्रेयस्करः, सुरभिः, पुत्राभिधानस्या)

संस्कृतेन उत्तरत

१. गौतम बुद्धाय कस्मिन् वने नयति? पद्यषं

२. परिवर्तनानुसारिणी जीवनशैली अस्यां कथायां महिला द्वयमाप किं करोमिस्म? वधुवर सुचक मण्डलस्य व्यवस्थापिक

३. समुद्रमन्थनकथा कस्मिन् पुराणे अस्ति?

४. बुद्धचरितस्य रचयिता कः?

५. शंकरस्य नामानि लिखत।

युग्मानि लिखत (योजयत)

१. पौरैः जनाः १. श्रुत्वा ५

२. वयस्य २. अश्वः। ३

३. तुरगः ३. प्रजा। १

४. राजेन्द्रः ४. वार्धक्या

५. निशम्य ५. ऐरावतः। ४

६. मित्रमा २

Q.5 A) १. राजमार्ग वर्णनं

२. राजप्रासाद वर्णनम्

B) १. अन्य गृहिण्यः भिन्नः दृष्टिकोनः।

C) १. शुक्राचार्यः समुद्रमन्थनकथा।

२. विरुपाक्षः।

paper III

trans

Q.1 A). नियतिकृतनियमरहितां _____ भारती कवेर्जयति।

B) इदं पुनर्वस्तु _____ स्यात्प्रासंगिकमथापरं।

अधिकारः फलेः—तस्येतिवृत्तंकविभिराधिका रिमुच्यते।

C) बुद्धयुत्सा हस्मृति—शास्त्रंचक्षुश्च धार्मिकः।

भेदेचतुर्धा ललितशान्तो—कलासक्तः सुखी मृदुः।

Q.2. परिच्छेदौ लिखत।

१. पताकास्थानं।

२. दृष्टान्त अनुप्रासौ।

३. यशसे अर्थकृते च।

Q.3. द्वौ उत्तरत

A. संदर्भ

१. आहार्य सात्विकस्तथा

२. स्वन्या साधारण स्त्रीति तदगुणा नायिका त्रिधा

B. १. त्रयः समुदिताः न तु त्यस्थाः

२. तादृशी ब्राम्हणो निर्मिति निर्माणम्

C. काव्यप्रकाशस्य रचना तथा कालः

Q4. केवलं द्वौ उत्तरत

A. संस्कृतेन उत्तरत

१. व्यज्जनायाः कति भेदाः? के च ते? द्वयम आर्थी शाब्दी

२. अभिनयस्य कति प्रकाराः?

३. साहित्यदर्पणस्य रचयिता कः?

४. काव्यप्रकाशस्य रचयिता कः?

५. नेता कथं स्यात्?

B. व्याख्या लिखत

१. अभिनय २. इतिवृत्तम्

3.दृश्यकाव्यम ४.अभिधा

युग्मानि योजयत ।

धीरललितः वेतसीतरुतले 3

रूपकम कदम्बनिलाः 5

रेवारोधसि कलासक्तः 1

अवस्थानुकारः ईहामृगः 2

प्रौढेः अभिनयः 4

स्वान्या

टिप्पणी लिखत

१.अभ्यासः । २.अभिधा ।

१.उपमा । २. रूपकम ।

१.धीरोदालः । २.धीरोधत्तः ।

Translation paper 3

२.धीरोधत्तसत्त्वहंकारि___नायिका स्त्रिधा ।

B.१.अस्योप्रकारणार्थं तु___सुविचार्येह वस्तुनि ।

२.यत्रार्थं चिन्तिते न्यस्मिन्___पाताकारथानकं तु तत ।

C.शक्तिः कवित्वबीजरूपः संस्कारविशेषः___विमर्शनात् व्युत्पत्तिः ।

Q.2 द्वौ परिच्छदौ लिखत ।

१.नाटकं प्रकरणं च ।

२.काव्यप्रकाशस्य रचना शैली च ।

३.नेतालक्षणानि ।

Q.3.

A.१.दृश्यश्रव्यत्वभेदेन पुनः श्रव्यं द्विधा मतम ।

२.रामादिवद्वर्तितव्यं न रावणादिवदिति उपदेशः ।

B.१.सामान्यगुणयुक्तस्तु धी रशान्तो द्विजादिकः ।
२.रसस्य हि प्राधान्या न्ना लंकारता ।

C. शब्दाःत्रिधा स्यात् । स्पष्टीकुरुत ।

Q.4

A.१संस्कृतेन उत्तरत ।

१.साहित्यदर्पणस्य रचयिता कः?

२.धीरशान्तनेतुः विशेषणान् लिखत ।

३.काव्यप्रकारस्य रचयिता कः?

४.व्यजनायाः कति भेदाः के च ते ?

५.इतिवृत्तस्य अपरं नाम किम्?

B.व्याख्या लिखत

१.अभ्यास २. अभिनय

३. उपमा ४.व्याजस्तुतिः

C.समानार्थी शब्दान् लिखत ।

१.नेता- प्रियंवदः , दक्षः , विनीतो , रुढवंशः ।

२.शुरा

३.प्रह्ला

४.भेदाः

५.द्विजः + ब्राम्हणः ।

Q.5.टिप्पणी लिखत

A.१.अनुप्रास २.निदर्शनाः ।

B.१.कान्तासम्भिः २.प्रभुसम्मितोपदेशः । तोपदेशः

C.१.भाणः प्रहसनं । नात्यस्वस्यं

सतेप

paperIII

- A. १.सदार्थयो____ यतनीयम ।
२.इदं पुनर्वस्तु____अधिकारिकमुच्यते ।
१.भेदै चतुर्धा____क्षमावान विकाथनः ।
२.एवमस्मप्रयोजन____अहसननीर्यस्यात काव्य
१.दृश्यश्रव्यत्व____ सात्विकस्तथा ।
२.यः कौमारहरः____ चे तः समुत्कण्ठते ।

para

- १.नायिका त्रिधी
२.शाब्दी व्यजना
३.विश्वनाथाः

RTC A. इहामृगवीथ्यः प्रहसनमिति रूपणि

सकल प्रयोजनमौ लिभूत____आनन्दम

B . धीरोद्धत____विकत्थनः

वाच्याद्यास्तर्थास्युः ।

अत्रमत्प्रियं____ इति लक्षणं ।